

Alcohol- en drugsbeleid voor studenten

Inspiratie en informatie voor instellingen in de verslavingszorg

Deze infosheet is een initiatief van het Trimbos-instituut en maakt deel uit van een serie infosheets over alcohol en drugs in het hoger onderwijs.

Het alcoholgebruik onder studenten is hoog en ook het gebruik van drugs lijkt normaler te worden in deze groep. Universiteiten, hogescholen, studentenverenigingen en introductiecommissies hebben hier vragen over en zoeken advies over de juiste aanpak om problemen met alcohol en drugs te voorkomen.

De aanleiding voor de vragen is divers: een incident dat de media haalt, een individuele casus in de case load van een studentpsycholoog of bijvoorbeeld overlast op de campus. In deze inspiratiesheet vind je ideeën om ze hierbij te ondersteunen.

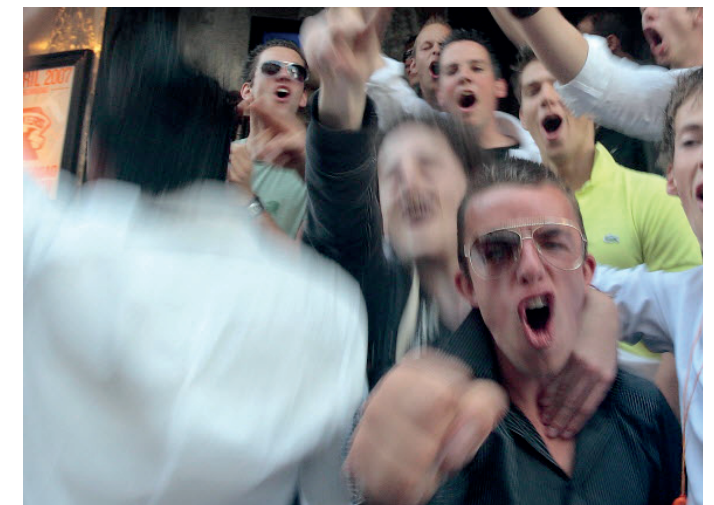
INVESTEER IN CONTACTEN

Vrijwel alle instellingen voor verslavingszorg hebben al contact met het hoger onderwijs. Desalniettemin blijkt het in de praktijk lastig om het onderwerp middelengebruik systematisch aan te pakken, zoals bijvoorbeeld in het voortgezet onderwijs. In het hoger onderwijs zijn bijvoorbeeld contacten met studentenverenigingen om voorlichting over middelengebruik te geven of omdat een studentpsycholoog om advies vraagt, maar daarna stopt de samenwerking weer. De uitdaging is om structureel met het onderwerp aan de slag te gaan en het niet bij eenmalige activiteiten te houden. De eerste stap is om via deze contactpersonen en ambassadeurs het onderwerp op de bestuurlijke agenda te zetten. De insteek daarbij hoeft niet per se gezondheid te zijn, imagoschade of kosten ten gevolge van studievertraging en -uitval zijn soms betere ingangen. Deze insteek maakt de stap naar een beleidsmatige aanpak van alcohol- en drugsgebruik op onderwijsinstellingen eenvoudiger.

INTEGRALE AANPAK

Om als instelling voor verslavingszorg het hoger onderwijs te helpen in het beleidsmatig aanpakken van alcohol- en drugsgebruik is het van belang om op de volgende vijf onderdelen in te zetten:

- 1. Signaleren en begeleiden**
- 2. Educatie**
- 3. Introductietijd**
- 4. Studentenverenigingen**
- 5. Financiering**

INTEGRALE AANPAK

Elk onderdeel wordt in deze inspiratiesheet nader toegelicht. Bespreek met je contactpersonen binnen het onderwijs en bij studentenverenigingen het belang van inzet op deze vijf punten. Hierdoor maak je hen ervan bewust dat er meer nodig is dan alleen voorlichting over alcohol en drugs. Verdiep je ook in de structuur van de onderwijsinstelling en het verenigingsleven. Realiseer je daarnaast dat faculteiten meestal een grote mate van autonomie hebben en je binnen een onderwijsinstelling dus meerdere contacten moet opbouwen. Samenwerking en visieontwikkeling zorgen ervoor dat het niet bij eenmalige losse activiteiten blijft, maar dat het beleid jaar na jaar opgebouwd en versterkt kan worden.

LEEFSTIJL

Problemen met middelengebruik zijn vaak onderdeel van leefstijlbrede problematiek. Het wordt voor onderwijsinstellingen interessanter om de onderwerpen alcohol, drugs en tabak aandacht te geven,

wanneer dit wordt ingebed in het thema 'Leefstijl'. Onderwerpen als voeding, sport en slaapgedrag kunnen hierin aan bod komen, maar ook onderliggende problematiek zoals stress of onzekerheid.

Een leefstijlaanpak wordt als minder belerend en beladen ervaren. Dit kan

het bereik en het draagvlak vergroten voor een dergelijke aanpak. Het kan voor onderwijsinstellingen eenvoudiger zijn om in de communicatie naar buiten toe aan te geven dat zij een Gezonde Onderwijsinstelling zijn. Er moet echter wel voor gewaakt worden dat er voldoende aandacht is voor beleid op middelen, omdat dit een lastiger

onderwerp is dan bijvoorbeeld gezonde voeding. Betrek de GGD wanneer besloten wordt om op algemene leefstijlthema's in te steken; zij hebben hier op het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs ervaring mee.

1. SIGNALEREN EN BEGELEIDEN

INCIDENTEN EN CIJFERS

Niet zelden zijn incidenten met alcohol de aanleiding om als onderwijsinstelling of studentenvereniging aan de slag te gaan met dit thema. Speel in op de actualiteit, want wanneer er incidenten in de media verschijnen zal de betrokkenheid om aandacht te besteden aan het thema groter zijn.

Een andere manier om het onderwerp alcohol en drugs op de agenda van de onderwijsinstelling of studentenvereniging te zetten is een onderzoek naar het gebruik ervan. Denk aan het verkrijgen van inzicht in het percentage studenten dat alcohol en drugs gebruikt en daardoor wel eens tentamens mist of opdrachten niet tijdig afkrijgt. Een beter beeld van studievertraging door alcohol en drugsgebruik kan helpen om de aandacht op het thema te vestigen binnen de onderwijsinstelling of studentenvereniging.

TRAINING SIGNALEREN

Studieadviseurs of decanen zijn veelal het eerste aanspreekpunt voor studenten met een dreigende of al aanwezige studievertraging. Zij verwijzen indien nodig door naar andere professionals, zoals de studentpsycholoog. De rol van middelengebruik bij studievertraging of psychische problemen wordt lang niet altijd herkend. Studieadviseurs zijn onvoldoende bekend met de signalen of vinden het lastig om middelengebruik ter sprake te brengen bij jongvolwassenen. Een training in signaleren en begeleiden kan dan helpen, eventueel gecombineerd met een training in gespreksvaardigheden specifiek over alcohol- en drugsgebruik. Ook beveiliging en campuscoördinatoren kunnen bij deze trainingen betrokken worden.

Een ingang om trainingen te organiseren is het studiesuccescentrum of studentenservicecentrum. Daarnaast kan je met deze centra afspraken te maken over doorverwijzing van studenten. Als verslavingszorginstelling kun je directe ondersteuning bieden in de zorg voor studenten door afspraken te maken over de doorverwijzing en het aanbieden van een (preventie) spreekuur middelengebruik op locatie.

IN DE PRAKTIJK

Tactus verslavingszorg op de campus

Tactus Twente kreeg het verzoek een studentpsycholoog te adviseren en zocht daarop naar samenwerking met huisartsen in Twente, waaronder de huisartsenpraktijk op de campus van de Universiteit Twente en Saxion Hogeschool. Nu is er een POH-GGZ verslavingskunde vanuit Tactus werkzaam op deze praktijk. Dus een doorverwijzing kan direct naar de praktijk-ondersteuner van Tactus. Ook zit Tactus jaarlijks om tafel met de studentpsycholoog en geven ze scholing aan studentenverenigingen.

2. Educatie

ONLINE

Online is er veel over de onderwerpen alcohol, drugs en tabak te vinden. Bepreek met de onderwijsinstelling waar op hun website studenten informatie kunnen vinden over alcohol- en drugsgebruik en hulp bij problemen rond gebruik. Zorg voor links naar websites die bekend zijn, die hun informatie up-to-date hebben en die aansluiten bij de student.

Enkele voorbeelden:

- **alcoholinfo.nl, drugsinfo.nl, rokeninfo.nl** (voor alle studenten)
- **drugsenuitgaan.nl** (voor studenten die drugs gebruiken)
- **wietcheck.nl, minderdrinken.nl** (meten van eigen gebruik)
- **en uiteraard de website van je eigen instelling voor verslavingszorg**

OPLEIDING EN BEROEPSHOUDING

Een goede ingang binnen het hoger onderwijs om het thema op de agenda te zetten zijn opleidingen waarbinnen het onderwerp alcohol en drugs onderdeel is van de beroepsvorming. Geef een gastcollege bij een minor verslavingskunde. Of sluit aan bij beroepsgerichte colleges, voor artsen in opleiding, verpleegkundigen of maatschappelijk werkers. De kans is groot dat zij in de toekomst met deze problematiek te maken krijgen. Er zijn ook studenten die in beroepen terecht komen waar middelengebruik vaker voorkomt, zoals media, entertainment en horeca. Besteed bij gastcolleges aandacht aan de norm van gematigd gebruik. Ga er niet automatisch van uit dat alle studenten gebruiken en pas je toon aan. En leg niet te veel nadruk op de voordelen van gebruik maar wees wel eerlijk. Benut uiteindelijk deze ingangen om het onderwerp alcohol en drugs verder op de kaart te zetten binnen de hogeschool, universiteit of studentenvereniging.

INTERNATIONALE STUDENTEN

Sommige buitenlandse studenten kiezen voor ons land vanwege het uitbundige beeld dat ze bij het Nederlandse studentenleven hebben. Leg daarom in de voorlichting duidelijk uit dat middelengebruik niet de norm is. En stip ook de wetgeving rond drugs aan; gebruik is niet strafbaar, maar bezit wel. En hulp zoeken bij een problemen door drugs kan hier zonder arrestatiegevaar. Houd er rekening mee dat huisartsenzorg in Nederland anders geregeld is dan studenten doorgaans gewend zijn. Neem deze aandachtspunten mee in gesprekken met studentenpsychologen en gebruik ze als leidraad bij gastcolleges aan internationale studenten.

3. Introductietijd

GOED CONTACT

De introductietijd is voor veel studenten een periode van flinke overgangen. Vaak spelen alcohol en drugs daar een rol in. Daarom zou er in elke studentenstad contact moeten bestaan tussen de introductiecommissie, de onderwijsinstellingen en de verslavingszorginstelling. We geven enkele voorbeelden van hoe dit contact tot stand kan komen:

1) TRAINING MENTOREN

Geef mentoren vóór de introductieperiode een training, met aandacht voor:

- de effecten en risico's van alcohol
- het alcoholbeleid
- de voorbeeldfunctie van mentoren
- minderjarige deelnemers tijdens de introductie

Jellinek Utrecht heeft goede ervaringen opgedaan met deze manier van werken.

2) VOORLICHTING

Zorg voor een infostand op de informatiemarkt tijdens de introductieweek en deel informatie uit. Let er wel op dat de contactinformatie van de lokale IVZ gebruikt wordt. Informatie over specifieke middelen kan het best verspreid worden via organisaties zoals Unity, of door de studentenpsycholoog verstrekt worden in een-op-een contacten.

3) BELEID INTRODUCTIETIJD

De meeste introductiecommissies hebben een alcohol- en drugsbeleid. Instellingen voor verslavingszorg kunnen goed adviseren over dat beleid.

Denk aan:

- handhaving van NIX18 – leg ook verantwoordelijkheden vast
- schenktijden van alcohol – beperk het zoveel mogelijk tot de avond
- prijsstelling, dus niet goedkoper dan fris – let ook op het soort alcohol
- assortiment – zorg voor aantrekkelijke alcoholvrij alternatieven
- reclame/sponsoring van alcoholmerken
- alternatieve subsidie bij onderwijsinstellingen

Wat is effectief alcoholbeleid?

Aan alcoholgebruik ligt altijd een combinatie van factoren ten grondslag. Goed alcoholbeleid is dus nooit alleen gericht op het individu, maar heeft aandacht voor de volgende componenten:

1. Beschikbaarheid van alcohol beperken: zorg voor duidelijke regelgeving en naleving van de wet- en regelgeving.
2. Beïnvloeden van de sociale norm: buig impliciete alcoholnormen om en ondersteun dit met educatie en deskundigheidsbevordering.
3. Signaleren van probleemgevallen: wees alert op signalen van problematisch gebruik, breng het ter sprake en verwijst door naar zelfhulp of laagdrempelige zorg.
4. Samenwerking en visieontwikkeling: laat het niet bij eenmalige activiteiten.

In de inspiratiesheet voor het hoger onderwijs staan deze punten verder uitgewerkt.

4. Studentenverenigingen

OVERLEG MET HET BESTUUR

Veel studenten sluiten zich aan bij een studentenvereniging en brengen er een groot deel van hun tijd door. Ze drinken meer en vaker alcohol dan studenten die niet zijn aangesloten bij een studentenvereniging. Overleg met het bestuur van de studentenvereniging is daarom zinvol. Zij hebben een voorbeeldrol en hebben invloed op de omgang met alcohol in de vereniging. Bespreek bijvoorbeeld:

- de prijsstelling van alcoholische dranken ten opzichte van non-alcoholische dranken
- kortingen bij afname van grote hoeveelheden
- de assortimentskeuze
- het oppikken van signalen van overmatig alcoholgebruik

SUBSIDIERING IN PLAATS VAN SPONSORING

Studentenverenigingen zijn vaak voor een groot deel afhankelijk van inkomsten uit reclame of hebben afspraken met aanbieders van alcoholische dranken over de afname. Het kan helpen ze van deze afhankelijkheid bewust te maken en te adviseren om subsidie aan te vragen bij de onderwijsinstelling. Ook kan gezocht worden naar 'gezondere' sponsoring. Denk bijvoorbeeld aan fitnessclubs.

TRAINING VAN BARPERSONEEL

Achter de bar van de studentenverenigingen staan vrijwilligers, in de praktijk blijken dit vaak eerstejaars te zijn. Het volgen van een IVA-training is voor deze vrijwilligers verplicht. De IVA-training is zowel face-to-face als online (onder meer via de website van NOC*NSF) te volgen. Het face-to-face uitvoeren van de IVA-training verdient de voorkeur boven de online training, omdat dan ook vaardigheden zoals weigeren om door te schenken aan ouderejaars aan de orde komen. Om erachter te komen of de IVA volstaat voor barpersoneel in studentenverenigingen, is het goed om deze aan het eind van het jaar te evalueren. Bij de evaluatie kan worden nagegaan welke vaardigheden het barpersoneel heeft opgedaan in de training en welke vaardigheden mogelijk extra aandacht verdienen.

OVERDRACHT

Vraag het zittende bestuur of jullie jezelf mogen voorstellen aan nieuwe bestuur bij een overdracht. De kans is groter dat de ingezette koers dan doorgezet kan worden. Check meteen of er al iemand verantwoordelijk is gemaakt voor het alcohol- en drugsbeleid. Die kan de visie en de afspraken direct in praktijk brengen.

4. Financiering

GEMEENTEBUDGET

Financiële ondersteuning voor middelenpreventie is bij elke onderwijsinstelling anders geregeld. Soms is er subsidie mogelijk, zowel binnen als buiten de organisatie. Enkele IVZ's hebben goede ervaringen met gemeenten. Zij maken soms budget vrij om het uitgaansleven of evenementen veiliger of minder overlastgevend te maken.

KOSTENBESPARING

Ook de onderwijsinstelling kan zorg dragen voor de financiering van middelenpreventie. Het voorkomen van kosten die samenhangen met middelengebruik en studievertraging levert de onderwijsinstelling uiteindelijk een besparing op. Studievertraging of –uitval als direct gevolg van zwaar drinken kost het hbo jaarlijks 32,5 miljoen euro en het wo 13,8 miljoen euro. Een onderwijsinstelling kan de volgende berekening hanteren voor kosten als gevolg van alcoholgebruik:

aantal studenten met studievertraging of –uitval x 25,9% x 20% x 9.813 euro (hbo) of
aantal studenten met studievertraging of –uitval x 29,8% x 20% x 8.900 euro (wo)¹.

Meer weten?

Deze inspiratiesheet is onderdeel van een serie over alcohol- en drugsbeleid voor studenten in het hoger onderwijs. Je vindt ze op dgsg.nl, naast andere informatie over alcohol- en drugpreventie.

In ontwikkeling:

- Inspiratiesheet voor introductiecommissies
- Inspiratiesheet voor onderwijsinstellingen
- Inspiratiesheet voor studentenverenigingen

Handige tips

SPEEL IN OP DE ACTUALITEIT

Studenten die dreigen uit te vallen door alcohol of drugsgebruik? Incidenten in de media? Het zijn aanleidingen voor meer betrokkenheid en aandacht. Breng ze in kaart en maak duidelijk wat een goede aanpak oplevert.

NETWERKDAGEN

Netwerkdagen, zoals de inspiratiedagen voor hoger onderwijs van het Trimbos-instituut, leveren nuttige contacten op met onderwijsinstellingen, studentenverenigingen en introductiecommissies.

BEGIN KLEIN

Start met één afspraak en werk dan toe naar een meer permanente samenwerking. Voorbeeld: Codarts, een hbo voor kunstonderwijs, vroeg Youz, de lokale IVZ, om advies bij het schrijven van beleid. Een voorzichtige eerste stap. Nu is Youz ook betrokken bij de uitvoering van dat beleid, zoals voorlichting, mentortraining en doorverwijzing van studenten.

Referenties

1. Wit GA de, van Gils PF, Over EAB, Suijkerbuijk AWM, Lokkerbol J, Smit F, Mosca I, Spit WJ (2016). Maatschappelijke kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen om alcoholgebruik te verminderen: Social cost-benefit analysis of regulatory policies to reduce alcohol use in The Netherlands. Bilthoven: RIVM , 3 oktober 2016.

COLOFON

Auteurs

Aukje Sannen
Marianne Maat
Martha de Jonge
Laura Nijkamp
Ferry Goossens

Interviews

Aukje Sannen
Marianne Maat

Projectleiding

Martha de Jonge

Dank

Voor de infosheet spraken we met preventiefunctionarissen van Novadic-Kentron, Mondriaan, VNN Groningen, Jellinek Utrecht, Youz, Tactus, Brijder, Indigo Haaglanden en Jellinek Amsterdam. Wij zijn hen veel dank verschuldigd voor de open en constructieve wijze waarop zij informatie en voorbeelden met ons deelden.

Ontwerp en opmaak

AlbertsKleve BNO

Redactie

Wessel Wildeboer

Artikelnummer: PFG91119

© September 2018 | Trimbos-instituut, Utrecht.
Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande toestemming van het Trimbos-instituut.